

Posudek na práci B. Činátlové: Hoc est corpus. Úvod do literární anatomie.

Jak autorka uvádí, jejím cílem bylo: sledovat aspekty těla a tělesnosti v literatuře - a to jako odkaz k mimetické reprezentaci i k symbolické prezentaci. Obsažnost tohoto záměru zcela jistě vyžaduje zúžení, aby se práce neutopila v materiálovosti a v tezevitě mnohosti dokladů. Potřebné zúžení přinesl rozvrh práce do několika oblastí, které sledují základní rozvržení ideálu těla, jak bylo učiněno v antické kulturní tradici: na akcentování dokonalého těla (kalokagathie) a jeho dionýsovského protikladu. Základem pro vlastní zkoumání se potom pro autorku stává pět možností (pět literárních kontextů), v nichž je zmíněný protiklad variován - výchozí antická tradice modelující zmíněný protiklad, křesťanská tradice, libertinský koncept, literární dandismus a modernismus. Svorník je tedy dán, základní téma jím bylo zpřesněno, ale současně jím byla uložena na psaný (čtený) text náročná kritéria; pro jejich splnění bude třeba nejenom důkladné komparatistické práce, ale i jemné a všímavé analýzy. Ta se nemůže spolehnout pouze na textovou analýzu motivů tělesnosti, ale bude třeba je zasadit do široce vymezeného kulturního rámce, který je produkuje a variuje a k němuž motivy, jako textové elementy, odkazují.

Nutno říci, že autorčiny analýzy jsou značně sugestivní a přesvědčivé, i když někde není možné se neubránit dojmu určitého zjednodušení. Například když je akcentovaná tělesnost Rushdieho románu (vycházející z určitého typu kulturní tradice) vyslovována těsně vedle příkladů z jiné, okcidentální kulturní tradice. Nezdá se mi tudíž, že by onen vstupní protipól dionýsovského a apollónského těla bylo možné přenést do kontextu Rushdieho fikčního světa bezzbytku, a to i přes přesvědčivost interpretace románu. Podobně proti kulturním kontextům jde i samo křesťanské pojetí těla: zatímco v katolickém kontextu je Kristovým vlastním tělem tělo zmučené (tak ho najdeme i ve výkladové linii předkládané studie), v pravoslavném kontextu je to tělo zmrtvýchvstalé (tento protiklad není textem reflektován) - i v tomto smyslu jsou některé dílčí závěry autorky nepřesné a unáhlené.

Je třeba ocenit strukturovanost a rozvrh textu, kdy hlavní výkladové pasáže prolínají „intermezza“, které představují mikrosondy k některým kategoriím výkladu, jež jsou implikovány tělesností a slouží jako specifický případ kulturní metafory (pohled, hostina, spánek, smích atd.). Podnětné na nich je, že se v jejich rámci aktivuje širší kulturní kontext motivů a sleduje se i jejich proměna a vnitřní protikladnost.

Paralelní (a vlastně koexistující) osou pojednání, vedle osy „těla“, tvoří mýtus a jeho proměny - a autorka jej zastihuje v podobě **mýtického vyprávění**, které odkazuje k primárnímu řádu světa, s nímž je třeba přijít do souladu, **autorského mýtu** - který mýtus vyjímá z anonymity a přibližuje jej individuální situaci, a návratu mýtu, **návratu mýtického vyprávění**, jež autorka pozoruje v kontextu postmoderní literatury. I tato linie je zpracována s přehledností a s velkou argumentační přesvědčivostí je podložena hlavnímu tématu studie. Určitou výtku adresuji stylu práce. Zdá se mi, že některá obrazná pojmenování již překračují možnou věcnost a sdělnost výkladu - a to i v případě, je-li práce stylizována do formy eseje; například tvrzení, že *návrat mýtického vyprávění souvisí s postmoderním románem, jež lační po příběhu, který se rozplynul v bažinách modernistických experimentů, rozklížil pod náporu sebereflexivní rozkladné ironie a ustoupil adoraci formy* (s. 76) je nejenom výrazně nesprávně zobecňující tvrzení, které spíše vychází vstříc podobným klišé, jimiž se soudobá kritika hemží, ale nad to výraz *bažina* neodpovídá žádnému z možných denotátů, které si v souvislosti s modernismem (v jeho vztahu k příběhu) vybavuji. Tuto výtku však zmenšuje další autorčina charakterizace moderní prózy, která sestupuje z metaforického odsouzení ve prospěch typologické sdělnosti. Přesto právě povaha metafor, jejichž prostřednictvím se text rovněž a často a výrazně pohybuje kupředu, leckdy právě znejasňuje sdělení, a to nikoliv ve prospěch textu (jak tomu může být v barthesovské, derridovské či foucaultovské tradici), ale

v jeho neprospěch – často se totiž za užitými metaforami otevírá zcela konkrétní kontext, který uvádí výrok do rozporu (např. „*Po celou dobu ovšem existuje literární proud, či spíše oceán, v jehož temných, „undergroundových“ vodách pomyslného uměleckého Styxu prýští tradice mythického vyprávění o velkých činech vyvolených hrdinů, kteří zmítání osudovými kletbami, pomstami a znamenými napravují svět vymknutý z kloubů a vedou boj proti silám chaosu ...*“, s. 77), metafory přestávají text ozvláštňovat a významově otevírat, ale podílejí se na jeho klišovitosti a tezovitosti. (K podobě kliše se místy blíží i příklonění se k tradičním hodnocením některých „kanonických“ textů, např. Cervantesova *Dona Quiota* či *Kafkových próz*).

Velmi přesvědčivé je naopak zachycení „putování“ těla z biblické tradice přes rytířskou epiku (doloženou nejenom ukázkami ze středověkých textů, ale i podobou zcizování („tradičních“) atributů těla a tělesnosti na počátku románové tradice – jak je tomu u Cervantesova románu *Don Quiote*), se zhodnocení pikareskních motivů, přes soustředění se na barokní potvrzení ostrého protikladu tělesnosti a duchovnosti, směrem přes akcentování podoby těla a tělesnosti v renesanci a v tradici libertinství, dandismu atd. - tato cesta dějinami literárního či „literatizovaného“ těla s přesvědčivostí a přehledně mapuje postupné problematizování primárního protikladu antické tradice. Přesná pozorování dokládají i studie triviální a komiksové literatury. Jejich analýzy a charakteristiky v souvislosti s tematizováním těla a tělesnosti jsou přitom nejenom přesné a výstižné, ale nad to se ukazuje, že tematizovaný motiv těla a tělesnosti je s to poskytnout i distinktivní žánrová specifika. Jako celek svědčí práce jak o velmi slušném přehledu dané problematiky, tedy o dobrém založení, tak i o citlivém přístupu k ní - úvodní ambice tím získávají odpovídající naplnění.

Přes všechny dílčí výhrady, a zmiňme i jistou nesoustředěnost (i když autorka ji označuje za bezmála záměrnou), jíž si autorka pomáhá, má-li přejít ve výkladové linii dále, však převažují pozitiva a považují proto práci kol. Činátlové za práci, která by měla být předložena k obhajovacímu řízení a jsem si jist, že v rámci tohoto řízení ji autorka bude s to úspěšně obhájit.

PhDr. Tomáš Kubíček, PhD.
V Brně 29.4.2007

